

COMPETENȚELE TRANSVERSALE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL ROMÂNESC ACTUAL

LUNGU OFELIA, *profesor învățământ primar,*
Școala Gimnazială „Alexandru cel Bun”, Iași, România

Abstract: *All around the world, forming and developing pedagogical competences is the key to efficient education for all students. In Romania, pedagogical objectives have been replaced by pedagogical competences starting with 2012 new compulsory education curriculum. Therefore, there are eight key competence domains which are at the basis of all Romanian student educational profile.*

Transversal competences are ranked important because of their economic and social aspect. They can be developed using an integrated contents approach, teamwork and projects. In order to put into practice, Romanian educational system mainly based on monodisciplinary teaching has to change. Therefore, it is necessary to revise the compulsory education curriculum, to form teachers, to reconsider optional courses and to take into account a more flexible learning environment and time.

MOTTO: „Științele sunt uși, iar cheile lor sunt cercetările.”

Anton Pann

Necesitatea de a forma și dezvolta competențe prin procesul de învățământ este astăzi acceptată ca imperioasă în majoritatea sistemelor educaționale din lume. În România este un concept relativ nou, Legea Educației Naționale nr. 1/2011 stipulând la secțiunea curriculum cele 8 domenii de competență cheie care determină profilul de formare al elevului român: competențe de comunicare în limba română și în limba maternă, competențe de comunicare în limbi străine, competențe de bază de matematică, științe și tehnologie, competențe

digitale, competențe sociale și civice, competențe antreprenoriale, competențe de sensibilizare și expresie culturală, competența de a învăța să înveți.

Competența reprezintă un ansamblu integrat de cunoștințe, priceperi, deprinderi, capacități, atitudini, valori, pe care un elev le posedă și le mobilizează la un moment dat, cu scopul de a rezolva o problemă. Competențele pot fi specifice unei discipline școlare și transversale (învățarea pe tot parcursul vieții, gândirea complexă și critică, comunicarea efektivă, colaborarea/lucrul în echipă, cetățenia responsabilă, ocupabilitatea – găsirea și ocuparea unui loc de muncă).

La nivel european există o preocupare a politicilor educaționale pentru formarea competențelor transversale la elevi, din motive economice și sociale deosebit de importante. Astfel, deținerea lor de către indivizi conduce la creșterea productivității și a competitivității pe piața muncii, la forță de muncă adaptabilă și bine calificată, la creșterea coeziunii sociale, la participarea activă și responsabilă a fiecărui cetățean la procesele democratice, la întărirea drepturilor omului și a autonomiei personale.

Se observă ușor că aceste competențe transversale nu pot fi formate într-un sistem de învățământ centrat pe discipline, pe conținuturile învățării, pe teoria abstractă. Este necesară trecerea de la monodisciplinaritate (centrarea pe disciplinele formale) la interdisciplinaritate (o intersecție a diferitelor arii disciplinare) și mai ales la transdisciplinaritate (decompartimentarea completă a disciplinelor formale, cunoștințele din diverse domenii „fuzionează”, conducând la apariția unor teme de studiu/proiecte integrate, centrate pe rezolvarea unor probleme din viața reală) [2].

În țara noastră, profesorii cunosc importanța abordării integrate a conținuturilor și se încearcă prin diverse modalități formarea unor competențe transversale la elevi. Totuși, acest curent este azi într-un stadiu incipient și există multe piedici în calea implementării lui.

Astfel, cadrele didactice inițiază și derulează diverse proiecte educaționale, de mai mică sau mai mare anvergură, atât în timpul orelor de școală, cât și extrașcolar sau în săptămâna „Școala altfel”, pe teme de actualitate (educație ecologică, diversitate culturală, antreprenariat, voluntariat, democrație etc.), prin care se dorește pregătirea elevilor pentru viață. De asemenea, există organizații, cluburi, cercuri educative care au înțeles importanța acestei „noi viziuni asupra lumii” – transdisciplinaritatea.

Cu toate acestea, consider că sunt necesare mult mai multe schimbări în organizarea învățământului românesc pentru ca acesta să ajungă să formeze elevilor competențele transversale cerute de noua paradigmă a educației.

În anul școlar 2012-2013 s-a introdus în învățământul obligatoriu clasa pregătitoare, iar cadrele didactice care au predat la această clasă au beneficiat de un curs de formare POSDRU, intitulat „Organizarea interdisciplinară a ofertelor de învățare

pentru formarea competențelor cheie la școlarii mici". Profesorii au învățat cum să proiecteze integrat conținuturile stipulate în programele școlare și cum să desfășoare o activitate de acest tip, lăsându-se totuși la latitudinea lor opțiunea pentru predarea integrată sau predarea tradițională. Clasele suprapopulate, timpul școlar rigid, spațiul școlar neadecvat, insuficiența banilor necesari procurării de materiale didactice pentru fiecare temă de studiu, sunt doar câteva dintre greutățile pe care profesorii au încercat să le depășească pentru a-și face meseria așa cum au învățat. Cum vor reuși profesorii să implementeze lucrul pe bază de proiecte, în aceste condiții? O altă întrebare care se ridică ar fi aceasta: de la clasa a V-a se va continua proiectarea și desfășurarea integrată a conținuturilor? Sunt profesorii de gimnaziu (specializați într-o anumită disciplină) pregătiți să predea în echipă, să coreleze conținuturile din diverse discipline, să lucreze pe teme transdisciplinare?

Pentru a putea forma tinerilor competențe transversale, în învățământul românesc sunt necesare multiple schimbări.

Profesorii trebuie pregătiți prin formarea inițială sau/și continuă pentru predarea unui curriculum transdisciplinar. Există cadre didactice în sistem care se opun acestei schimbări din diverse motive: nu au o formare în acest sens, nu există manuale adaptate, nu sunt resurse financiare, este mai greu de pus în practică etc. Pe lângă aceste motive, profesorii trebuie să pregătească elevii pentru o multitudine de concursuri școlare la care aceștia să dovedească faptul că au cunoștințe și capacități strict matematice sau de limba și literatura română. Salariile insuficiente îi fac pe profesori să muncească pentru o gradație de merit pentru care trebuie să aibă rezultate mari la cât mai multe concursuri, la toate nivelurile: local, județean, național. De asemenea, se lovesc și de ideile preconcepute ale părinților, care vor ca proprii copii să meargă la un liceu „bun” de la clasa a V-a, să fie primii la carte, în special la română și matematică. Nu știi dacă există concursuri la care elevul să fie pus în situația de a mobiliza tot ceea ce a învățat în cadrul diverselor discipline școlare pentru a rezolva o problemă practică, pregătindu-se astfel pentru viața de adult.

Profesorii ar trebui să lucreze în echipă, fiecare aducându-și aportul prin competențele specifice specializării sale sau pe care le-a dobândit informal, în funcție de înclinațiile, interesele, afinitățile pe care fiecare om le are.

Pentru a forma elevilor competențe transversale, spațiul și timpul școlar ar trebui să sufere mari modificări. Un anumit conținut ar trebui să poată fi abordat nu în limitele stricte a 50 de minute, cât ține o oră de curs de științe, de exemplu. Dacă e necesar, ora de științe s-ar putea prelungi și în următoarea oră sau pe parcursul întregii zile. Elevii ar putea să studieze acel conținut nu doar în sala de clasă, ci ar trebui să aibă oricând acces la un laborator sau ar trebui să poată ieși la un muzeu, o fermă, o fabrică etc. în funcție de particularitățile temei.

Granițele dintre discipline ar trebui să dispară. Studiind o temă, cadrul didactic poate propune elevilor metode și conținuturi aparținând diverselor discipline, urmărind în acest fel formarea unor competențe transversale precum lucrul în echipă, comunicarea efectivă, gândirea critică și creativă.

Programele școlare trebuie concepute în așa fel încât să permită învățarea integrată, respectiv formarea și dezvoltarea competențelor transversale. Ideal, ar trebui să permită studiul prin metoda proiectelor. Ar trebui să fie flexibile, în acord cu viața reală. Ar trebui urmărită o continuitate între programele învățământului preșcolar, primar, gimnazial și liceal. Conceperea programelor școlare ar trebui făcută prin consultarea tuturor specialiștilor din învățământ, pentru ca situații de felul următor să nu mai existe: la fizică, în clasele a V-a – a VIII-a, se folosesc în rezolvarea unor probleme formule și calcule care nu s-au făcut încă la matematică. Este necesară inserția în curriculum a unor noi dimensiuni ale educației („Noile educații”), care să răspundă problemelor cu care se confruntă lumea contemporană: educația pentru pace, educația pentru dezvoltare durabilă, educația pentru valori, educația interculturală, educația personală și socială etc.

Competența de a învăța să înveți și motivația pentru a învăța în școală, dar și pe tot parcursul vieții, se formează încă din primii ani de școală, dacă în centrul experiențelor de învățare sunt plasați elevii, procesele individuale de învățare, interesele, nevoile și caracteristicile acestora. Ceea ce învață elevul trebuie să fie apropiat de viața reală, să aibă pentru el un sens, să contribuie la succesul personal, social și profesional al acestuia. Copilul trebuie să fie un participant activ la propria formare, să știe de ce învață, cât învață, la ce îi folosește ceea ce învață. Evaluarea trebuie să fie formativă, să încurajeze, nu să sancționeze, să motiveze, nu să ierarhizeze. Evaluarea oferă cadrului didactic, elevului și părinților informații legate de evoluția copilului în raport cu sine însuși, nu cu ceilalți.

Lucrul pe bază de proiecte – cheia învățământului bazat pe competențe – a început să fie utilizat și în școlile din România, deși în SUA ideea a fost primită cu mult entuziasm încă din 1918, odată cu apariția lucrării pedagogului William H. Patrick: „*The Project Method*” [Apud 3]. La noi se realizează sporadic, dar începe să fie adoptată de cât mai mulți profesori. Prin lucrul în echipă, membrii grupului învață să respecte diferențele etnice și culturale, să le utilizeze ca resurse în rezolvarea unei sarcini, să valorizeze asemănările și deosebirile membrilor grupului, învață să fie toleranți, responsabili și, implicit, la nivel micro, învață să se înțeleagă, să mențină „pacea”, armonia, înțelegerea.

Implicarea comunității în procesul de învățământ este o altă condiție pentru formarea competențelor transversale, asigurând o legătură indispensabilă între ceea ce se învață în școală și viața reală, oferind elevului motivații și satisfacții, dar și roluri sociale pe măsura puterilor sale.

Concluzionând, afirmăm că este nevoie de o nouă viziune asupra învățării, de multiple transformări în învățământ, înțelese și acceptate de cadrele didactice din sistem, de programe școlare revizuite, de o formare inițială și continuă corespunzătoare a profesorilor, pentru ca în viitor școala românească să poată forma elevilor săi nu doar competențe specifice, ci și transversale – atât de necesare într-o societate în perpetuă schimbare.

Referințe bibliografice

1. ARDELEAN A., MÂNDRUȚ O. (coord.) *Didactica formării competențelor*. Arad: Editura „Vasile Goldiș” University Press, 2012.
2. CIOLAN L. *Învățarea integrată. Fundamente pentru un curriculum transdisciplinar*. Iași: Editura Polirom, 2008.
3. PACEARCĂ Șt., VINCENT B.R., DEFRANCE C.A. *Competențele în școală. Formare și evaluare*. București: Editura Aramis, 2012.